

Vatten i trädgården

Vatten i trädgården är så mycket - allt från en vacker kruka eller ett ekfat med en liten fontän eller en näckros, en vattensten med stilla porlande vatten, en "färdig" formpressad damm med både fontän och växter eller stor egendesignad damm av dammduk med fontän, växter och fiskar...

Placera dammen så man kan njuta av den från uteplatsen eller vid favoritplatsen i trädgården. Den bör placeras så att den får minst 5-8 tim solljus om dagen, ej under träd eller större buskar (då slipper man även få i blad som smutsar ner vattnet). Ett bra grundarbete ger förstås ett bra resultat!

Springbrunn

En springbrunn består av ett slutet system - en vattenbehållare som grävs ner eller som ställs direkt på underlaget (kan döljas med både växter och sten). Finns i färdiga set. Pumpen placeras i behållaren och ansluts till strömkälla. Ovanpå behållaren lägger man ett stabilt genomsläppligt lock. På locket placeras en figur, vattensten eller ett fontänmunstycke. Locket täcks sedan med grus och sten.

Formpressad damm

Det enklaste sättet att få en damm. Man ser direkt formen, den är lätt att få på plats. Formpressade dammar finns i olika storlek från ca 150 – 2.000 liter. Som bottenmaterial lägger man ett lager sjösten eller liknande, ca 10-25 cm.

Egenutformad dam

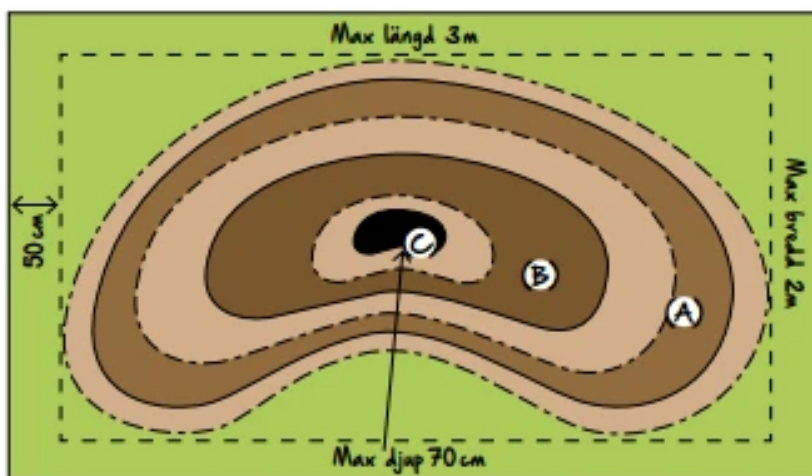
Material som behövs: Skyddsmatta eller sand, Dammduk, folie eller gummimatta, Kantband, Kantmatta, Sten och övrigt dekormaterial, Pump, Filter

Hur mycket dammduk/matta går det åt?

Viktigt - ta först reda på vilka storlekar som finns, dels i färdiga förpackningar eller på rulle, innan du märker ut dammen och börjar gräva. För större dammar måste man förstås skarva. Tumregeln för dammar upp till en meters djup: Tänk dig att du ritar en rektangel ca 50 cm utanför den önskade formen. Räkna tre gånger dammensdjupaste punkt och lägg till längden.

Exempel: Om du har en damm som är 2x3 meter med djuphåla på 0,7 m Längd 3 m + $(0,7 \times 3) = 5,1$ meter. Bredd 2 m + $(0,7 \times 3) = 4,1$ m. (21 m²).

På www.pondteam.se finns en praktisk uträkningsmodell

Markera dammens form

Markera formen med ett snöre. Planera de olika zonerna i dammen.

Se bild högst upp på sidan.

- A) Sumpzon ca 10 cm över-10 cm under vattenytan.
- B) Grundvattenzonen ca 10-40 cm under vattenytan.
- C) Djupvattenzonen ca 60-150 cm.

Slänterna mellan de olika zonerna bör inte vara brantare än 30°. Varje avsats bör vara minst dubbelt så bred som den är djup.

Gräv ut dammen - inklusive de olika djupzonerna. Kontrollera med vattenpass att dammkanterna blir i samma plan

Viktigt - ta bort stenar och rötter som kan skada dammduken. Gräv ett grunt dike runt dammen där dammduken kan förankras eller använd ett kantband som blir en stabil avgränsning mot omgivande mark.

Under duken lägger man ut ca 10 cm fin sand eller en skyddsmatta som ytterligare skydd för duken. Planerar man att lägga större stenar i dammen är det lämpligt att lägga en bit skyddsmatta mellan dem och dammduken.

ATT LYCKAS MED ATT LYCKAS MED VATTENVÄXTER & VATTEN I TRÄDGÅRDEN

Välja dammduk - Välj alltid en med hög kvalitet.

Att byta en pump är lätt, men en dammduk av dålig kvalitet gör att hela dammen måste rivas upp.

PVC dammduk - det är ytterst viktigt att folien är UV stabiliserad så inte solljuset gör duken skör med tiden.

EPDM Gummiduk är det mest miljövänliga alternativet och den dammduk vi alltid rekommenderar till lite större dammar

Lägga i duken

PVC duken bör man lägga i solen ett tag så den blir mjuk. Dammduk i EPDM gummi behåller sin mjukhet även när det är kallt. Dra duken över hålet och rätta till vecken som bildas, mindre veck syns inte när vattnet fyllts på. Duken ska vara ca 50 cm längre än gropens kant.

Både PVC-duken och gummiduken kan limmas med speciallim och tape. Gummiduken kan också limmas mot berg, betong m.m.

Snygga och naturliga kanter

Att se duken ligga öppen vid kanten kan förstöra den mest välbyggda damm. Det vanligaste sättet att dölja duken i kanten är att man lägger sten i kanten upp "på land". Till hjälp att dölja kanten snyggt finns;

- Kantmattor av kokosfiber eller finmaskig "lockig" nylon. Kokosmattan ger en snabb etablering av växter men håller bara ett par år. Nylonmattan fästs med hakar i jorden utanför dammen och mattan följer sedan kanten ner i dammen. Därefter lägger man på sten, grus eller vattenväxtjord direkt på mattan och planterar. Lutningen får ej vara större än 45 grader.
- Stenbelagd dammduk, den har ett skikt av sten fastlimmat på ovansidan och läggs bara över den vanliga dammduken och fortsätter ner i vattnet. Lämplig vid branta kanter och bäckar.

ATT LYCKAS MED ATT LYCKAS MED VATTENVÄXTER & VATTEN I TRÄDGÅRDEN

Fyll dammen med växter, sten och vatten

Fyll på ett tunt lager bottenmaterial bestående av fint grus eller sand, håll sedan försiktigt på vatten tills djupvattenzonen är full. Placera ev. ut större stenar och kom då ihåg att lägga en bit skyddsmatta under stenen. Börja plantera.

Växter – finns olika sorter för dammens olika zoner; Fuktzon, sumpzon, grundvatten-, djupvatten- och ytvattenzon (flytväxter). Se *BoGrönts handbok "Växter till din trädgård" sid 103*. Plantera om växterna i antingen planteringskorgar eller påsar. Grunda med Vattenväxtjord/ Näckroslera i botten, ta växten försiktigt ur krukan, beskär om rötterna är långa. Lägg i långtidsverkande näringskulor bland rötterna och fyll sedan på med jord. Överst lägger man sjösten eller annat dekorationsmaterial.

Dampumpar ger vatten liv

Ökad rörelse och syresättning ger en bättre biologisk balans vilket i sin tur bidrar till den naturliga nedbrytningen, vilket ger en fräsch damm och ett rikare djurliv. Vattenväxterna trivs bättre och suger upp överskotts-näring vilket motverkar alg-tillväxt. Det är också viktigt att ta bort löv och annat material för att hålla balansen.

Pumpar installerar man sist, när de är på plats fyller man försiktigt upp dammen. Pumpar finns i flera olika utföranden, allt från mikropumpar för små vattenarrangemang till stora fontänpumpar med tryckhöjd upp till ett par meter. Flera pumpar finns med inbyggda filter för att hindra algbildning. Filter finns även att köpa separat.

Dampumpar kan beroende på konstruktion monteras direkt i dammen. Sätt en sockel t.ex. tegelsten under pumpen så att botten-slammet inte sätter igen den för snabbt. En annan möjlighet är att placera pumpen utanför själva dammen. På så sätt underlättas underhållsarbete på pumpen. Det finns även flytande fontäner för större dammar. Munstycken för fontäner finns i flera olika former; skumkaskad, klocka, tulpan vinkel m.m. - gäller för de större pumparna och dammarna.

Dammen på vintern

Ska aldrig tömmas helt eller rengöras inför vintern. Du slår då ut det biologiska systemet och får i praktiken en ny damm som inte klarar av att bryta ner avfallsämnen. Även på vintern fortgår nedbrytningen men i långsammare takt. Syre är livsviktigt för alla levande organismer och syrebrist på vintern kan orsaka en katastrof för allt levande i dammen. Den största syreupptagningen sker av vatten som är i rörelse och har kontakt med luft. En syrepump är det bästa hjälpmedlet för en säker syretillförsel även under vintern. *Utförligare information finns på www.pondteam.se.*

ATT LYCKAS MED ATT LYCKAS MED VATTENVÄXTER & VATTEN I TRÄDGÅRDEN

Vattenväxter att ha i vattnet

Vattenväxter i olika former är livsviktiga för din trädgårdsdamm.

De är inte bara vackra att se på utan hjälper också till att hålla ditt dammvatten klart och friskt. Fjärilar och sländor trivs så att djurlivet frodas. Vattenväxter använder nitraten i vattnet som näring och håller därför tillbaka alg tillväxten. Varför är det så? Jo, istället för att algerna tar upp all överskotts näring så gör växterna det. Det i sin tur leder till att du får en bättre vattenbiologi i din damm.

En bra tumregel är att cirka halva trädgårdsdammen skall vara täckt av växter. Om du har fisk i dammen så är vattenväxterna extra viktiga att ha. Näckrosor är en vattenväxt som klarar att övervintra på ett utmärkt sätt om de står på ca. 1 meters djup. De klarar sig också igenom vinterns kyla om de kan stå i ett frostfritt utrymme i vattnet. Flertalet sumpväxter klarar att övervintra, men flytväxter har däremot svårare att klara av vår vinter.

En damm eller ett kärl med vattenväxter ska placeras så ljust som möjligt. Plantorna ska försiktigt tas ur sina krukor och planteras om i särskilda planteringskorgar, alternativt planteras i de förberedda planteringsfickor och avsatser som finns på färdigjutna dammar. Jorden skall vara tung och mineralhaltig. Använd specialjord. En damm i balans bör vara ca 50 cm djup och hållas ren från nedfallande löv och grenar. En damm med yttäckande vattenväxter bör ej ha en fontän. För att förhindra algbildning planteras växter som tar upp näring från vattnet och på så sätt konkurrerar ut algerna. Det är även en fördel att plantera vattenväxter som med sina flytande blad håller dammen skuggad, tex näckrosor.

Lämpliga vattenväxter- Se bild högst upp på sidan.

A: Trädgårdszonen

Siffrorna inom parentes i dessa stycken visar ungefär hur många centimeter växterna blir i höjd. Lämpliga växter kring dammen: **Alchemilla**, **Astilbe**, **Eupatorium**, **Hemerocallis**, **Hosta**, **Ligularia**, **Matteuccia**, **Miscanthus**.

B: Fuktzonen

Ständigt fuktig jord utan vattenspegel.

Ajuga reptans, **Chelone obliqua**, **Houttuynia cordata**, **Iris kaempferi**, **Iris sibirica**, **Lysimachia nummularia**, **Primula denticulata**, **Primula rosea**, **Tradescantia**, **Trollius europaeus**.

ATT LYCKAS MED ATT LYCKAS MED VATTENVÄXTER & VATTEN I TRÄDGÅRDEN

C: Sumpzonen

Ca 10 cm över vattenytan till 10 cm under.

Lythrum salicaria, Myosotis paulustris, Carex morrowi 'Variegata', Luzula nivea, Molinia caerulea 'Varietgata'.

Caltha palustris / Kabbeleka (30)

Guldgula blommor i maj.

Iris laevigata / Glansiris (70-90)

Blåviolettera blommor i juli.

Sorten 'Variegata' har grönvita strimmiga blad. Former med vita eller flerfärgade blommor finns också.

Iris pseudacorus / Svärdsilja (80-100)

Gula blommor i juni-juli.

Menyanthes trifoliata / Vattenklöver (20-40)

Vita blommor maj-juni. Krypande jordstammar. Bra vid kanten.

Mimulus lutes Gult gyckelblomster (30-80)

Rikt med gula blommor i juni-aug. Övervintrar sällan, men frösår sig lätt.

Menyanthes trifoliata / Vattenklöver (20-40)

Vita blommor maj-juni. Krypande jordstammar. Bra vid kanten.

Mimulus lutes Gult gyckelblomster (30-80)

Rikt med gula blommor i juni-aug. Övervintrar sällan, men frösår sig lätt.

ATT LYCKAS MED ATT LYCKAS MED VATTENVÄXTER & VATTEN I TRÄDGÅRDEN

D: Grundvattenzonen

Ca 10-40 cm under vattenytan.

Iris laevigata, Iris pseudacorus - se under sumpzonen

Acorus calamus 'Variegatus' Strimmig kalmus (80)

Dekorativa vit- och grönstrimmiga lansettlika blad.

Butomus umbellatus / Blomvass (60-100)

Rosa blommor i flock under juli-aug.

Eleocharis acicularis / Nålsäv

Växer över eller under vattenytan.

Hippuris vulgaris / Hästsvans (30-50)

Lummerlikt dekorativt bladverk.

Nymphaea / Näckrosos i sorter

Dvärgsorter och svagväxande sorter. Flytande blad. Blommar i juni-sept, finns i många sorter och färger.

Sagittaria sagittifolia / Pilblad (30-70)

Kraftiga pilformade blad. Vita blommor i juli-sept.

Scirpus lacustris 'Albescens' Strimsäv (100-150)

Smala runda vitstrimmiga blad. Sprider sig.

Typha minima / Dvärgkaveldun (50-80)

Smala uppräta blad. Små kolvar 2-5 cm i juli-okt.

ATT LYCKAS MED ATT LYCKAS MED VATTENVÄXTER & VATTEN I TRÄDGÅRDEN

E: Djupvattenzonen

Ca 40 cm under vattenytan och djupare.

Elocharis acicularis - se ovan

Ceratophyllum demersum Hornsärv

Saknar rötter och flyter fritt i vattnet. Utmärkt leksubstrat för fiskar. God syrealstrare.

Nymphaea / Näckrosor i sorter

Medelstarkt och starkväxande sorter.

Scirpus lacustris / Säv (100-150)

Sprider sig lätt. Ej lämplig för små dammar.

F: Ytvattenzonen

Flytande växter. Tropiska flytväxter är svåra att övervintra.

Eichornia crassipes / Vattenhyacint (10-25)

Klargröna tjock ovala blad, kan blomma med en liten lila blomställning i slutet på sommaren. Tropisk.

Pistia stratiotes / Musselblomma (5-25)

Gröna tjocka, ovala lite ulliga blad i rosett. Växer likt sallat. Tropisk.

